

Oton Župančič

DUMA

OTON ŽUPANČIČ

Slišal sem pesem in čul sem glas pojoč,
glas moža, kot da je odgovor ženskemu glasu;
čul sem, kako je zvenelo moje srce.

Pesem moža in odgovor ženski pesmi:

Sredi poljan si in poješ mi pesem zeleno vso,
pesem vetra in vej in trave in sonca na travi,
pesem hitečih in pesem stoječih valov,
pesem srebrnih in pesem zlatih valov –
pesem potokov in pesem žit.

»Kakor s trakovi so zvezane s cestami tu vasi;
cerkev je dvignila glavo preko streh,
zviška motri nehanje ljudi pod seboj,
ure jim meri in delo deli.

Hiše so hišice, okna so okenca, nagelj iz oken
lije zelen se po steni, rdeče se peni
v soncu tihi to slap -

znamenje fantom, ki hodijo mimo čez dan,
znamenje tajno za noč – »

poješ; in pisanih rut so vesele tvoje oči,
zdravih, rjavih lic in bisernohelega smeha,

OTON ŽUPANČIČ

**kretenj oglatih in hoje nerodne in kmečkih zadreg;
kletve robate ušesu so tvojemu vino,
krepka primera – dala bi zanjo cekin.**

**Sredi poljan si in poješ mi pesem zeleno vso
poješ in vabiš:**

**»Hrasti orjaki za poljem stoje in se z burjo borijo,
sanje stoletij vrhove jim zibljejo v daljnem šumenju,
vsake pomladi novina posluša skrivnosti davnine;
ti pa se mučiš v tujini in dušo dušiš -
jaz pa sem z rožami roža: pomešam se mednje –
mimo bi šel in me ne bi razbral iz mojih družic.«**

**Sredi poljan si in poješ mi pesem zeleno vso,
vriskaš in vabiš,
kličeš na kmete.**

**Glej in moj ponos se pne in pesem z niim,
drzno in smelo gleda tvoji pesmi v oči.
Tvoji pesmi jaz zoperstavim pesem mest,
pesem obzidanih cest in korakov, po tlaku hitečih,
ritem rok in ramen, ki dvigajo kamen in hlod,**

OTON ŽUPANČIČ

takt železnic, pod zvezdami vsemi enak,
tok velerek, ki jim tovor in breme je dika,
žic brnenje, ki vežejo sever in jug
in vodijo glas zapada k ušesom iztoka.
(Rad nastavljam uho na drog brzojavni:
v službi stoji nepremičen kurir, in poje in poje,
z motnim mrmranjem vesti spremljajoč, ki oddaja jih dalji –
pesnika srce pripeva tako idejam, hitečim
z dobe elektriko preko njegove glave.)
Kje je tujina? Kako me duši?
Videl sem matere - kakor pri nas so bedele nad zibelko,
dete po njihovih nedrih za mlekom je tipalo;
videl može sem v borbi za trdi kruh
silne in mračne,
in za ljubezen; bil sem med njimi sam;
videl krvavi sem naval,
strast in boj;
videl zemljo in zemljaka na grudi domači,
njemu bila je najdražja kot naša nam;
gledam zemljo - in lepa bila je kot naša,
vredna enake ljubezni kot naša;
videl sem hišo ob cesti in krenil sem vanjo popotnik –
vina in hleba dobil sem in dobro besedo,

OTON ŽUPANČIČ

šla mi je v slast bolj od vina in hleba.
V velikih mest valovanju bil sam sem val,
o, in moje srce je utripalo
v taktu mogočnem, potisočerjenem;
v novo življenje planila je duša seljaka,
nova mu vera objela srce je utrujeno.

Videl sem čela: kot da jim pod kožo lazijo želve,
ali to misel jih je razrila tako;
videl sem lica: v njih brazde za seme bodočnosti;
roke so stroju stregle ves dan,
ali zvečer je zablislilo čelo to sajava,
in oko je krožilo po svetlih pokrajinah,
sanjalo smeje sanje bodočnosti,
spremljalo silne kretnje govornika
in verovalo za rod, ki še rojen ni ...

Slišal sem bojni krik iz Mandžurije,
sredi Pariza čul sem odjek stoter.
Gledal sem dleto kiparja: z ljubeznijo
šlo kot poljub čez belino je mramora,
s skale narahlo je snov odpoljubljalo,
plahoma v nji je življenje zavzdihnilo.

OTON ŽUPANČIČ

Videl sem misleca: pisal je zakone
ljudstvu ne zemskemu — zvezdam je kazal pot,
pa nesoglasje v vsemirju zasledil je,
novih svetov je zahteval njegov račun,
»Bodi!« je rekel — in noč mu je dala nov svet ...
Tu, to se žile življenja stekajo,
pota vesoljstva tukaj se sekajo,
ljubim jih s hrupom in šumom, ta velika mesta —
skoznje v svobodo gre, skoznje v bodočnost gre cesta.

Čul sem, kako je zvenelo moje srce:

Sveta si, zemlja, in blagor mu, komur plodiš —
z oljem mu lečiš razpokano dlan,
shrambe mu polniš in vina mu vračaš za znoj,
daješ sena in otave za vola, ki vlačil je brano,
hodil pred plugom in družno potil se z oračem;
točiš cveticam v čaše medu, da pride čebela,
gnana od tajne skrbi spomladi na delo za božič;
ni gospodinje strah mrazov, zakaj nje družina
dvojno obleko ima, in čuješ na tnalu
trlice? In osnutek na stativah čaka že votka.
O, tam sveti Duh razprostrl je krila nad mizo,

OTON ŽUPANČIČ

blažen je trud in blažen počitek družini.

Hodil po zemlji sem naši in pil nje prelesti.

Ljubil sem jo. Kakor grudi deviške razgaljene
duhtele pod soncem so njene poljane razpaljene;
potapljal sem se v valove njenih žit,
sam, sam s seboj, le z mislimi svojimi skrit
v molčeči družbi mladega hrepenenja,
mlad, mlad — to se pravi: v srcu vsega življenja.

In vas širina je z mojimi sanjami snivala,
in nebes in gora sta mojim željam se odzivala;
škrjanček — pojoča raketa — je pesmi pršil;
je čul moje srce, od njega se peti učil?
Livada, si videla cvetje moje duše,
pa si ga posnela, okitila z njim svoje ruše?

Tvoja roka, moj otec, zernljè mi lepoto odpirala
in — čudo za čudom zavese prirode odstirala;
ti kazal si njiv mi plodove, sprovajal me v les,

OTON ŽUPANČIČ

razkladal skrivnosti glasov in družine dreves,
in vedela sva, kje kosi mladijo, kje drozdi,
kod divji mož hodi, kje vile se skrivajo v gozdi.

Na Gregorjevo — otec, še veš? — se ptički ženili so,
za šolskim vrtom v mejici gostili se, pili so;
midva preko ceste sva slušala ... »Čuješ živ-živ?
To je »živio« — zdaj starešina je mladi napil.«
In ko razleteli se svatje iz meje so z vriščem,
povlekel si me za rokav in mi rekel, naj iščem.

Pa — s čudom še v srcu in strahoma — v mejo iskat sem šel,
za ptiči in njihovim pirom paberkovat sem šel:
in glej, tam pod grmom, pod gabrovim — majhnih potic,
in sladkega vinca, rožičev, in fig, vseh slaščic.
»Pa ne bo jih nazaj več?« — »Ne, to so vse tebi pustili,
kar ti si jim trosil pozimi, so zdaj ti vrnil.«

O rodni dom, o hiše očetove streha ti!
Siromaku si grad in popotniku v dalji uteha ti:
golob izpod tujega neba trepeče nazaj,
hrepenenje mu je pokazalo i pot i kraj;
kaj lastovka v južnem poletju strpeti ne more?
Na gnezdo spomin jo nese čez morje, čez gore.

OTON ŽUPANČIČ

**Golobje nad hišo gorečo omamljeni krožijo ...
moje misli nad rodino pusto osamljene tožijo ...
Siv dan je prišel; razšli smo se vprek in v šir,
kamor gnala je sila življenja in srca nernir;
ostale pod streho so lastovke v varnem zavetju —
med nas je usekalo in nas razteplo po sveti ...**

**Mladost je zdaj moja bujno glaveo povесila,
a misel se tajna je v ptico podnebno vtelesila,
ni bila golob več, ki obletava požar,
zdaj bila je orel, ki so mu peruti vihar,
oči so mu bliski, hiteči v temino-daljino,
iskale, naše so; ne doma, vse več: domovino ...**

Hodil po zemlji sem naši in pil nje bolesti.

**Sveta si, zemlja, in blagor mu, komur plodiš; —
ali poljane poznam — čigave so v soncu bleščeče?
Pustil si plug in motiko, se zalezal v zemljo,
starec, in križ ti na grobu rjavi in poveša se;
sin tvoj zaril se je živ pod zemljo — v Ameriki koplje,
v rovu še zarja poljan mu mračne misli obseva,**

OTON ŽUPANČIČ

sin njegov več ne bo jih poznal, ne sanjal o njih.

Čul sem vdovice jok:

**»Moj Mate, jó, moj Mate!«;
Pel je veliki zvon -
»Moj Mate, jo, moj Mate!«**

**Hamburk, Hamburk! kliče ji zvon ...
tam ji v smrt omahnil je sin,
solze nobene bilo ni za njim,
znamenja ni za grob njegov.**

**Hamburk! — Misel ji blodi okrog,
pa ne ve, kam naj poleti,
kje se naj na grob spusti,
da potoči nanj solzo.**

**Da sem takrat bil bog,
— »Moj Mate, jó, moj Mate!«
vzkliknil bil v grob bi njegov:
— »Moj Mate, vstani, Mate!«**

Hamburk, Hamburk! — Veliki zvon

OTON ŽUPANČIČ

poje ji, bije,
toži, vpije,
pada trdo na njeno glavo.

Hamburk, Hamburk!. — pada črno,
meša se, lije,
vse ovije
v svojo motnjavo, zemljo in nebo.

Da si takrat bit, Bog,
— »Moj Mate, jó, moj Mate!«
vzkliknil bil v grob bi njegov:
»Moj Mate, vstani, Mate!«

Pa so ramena in pleča kot skale,
tilnik — naloži mu breme nasilnik —
nosil ga bom in ne bom se krivil;
pa so srca tiha in močna –
njihov ponos je brez besed;
pa so možje –
kot da se niso rodili iz matere,
kot da goram se iz bokov izvili so:

OTON ŽUPANČIČ

**morajo v svet, in tujina se diči
z deli njihovih rok;
tamkaj v Ameriki, tamkaj v Vestfaliji
so nam izginili – več ne doseže jih
naše oko ...**

**Kje, domovina, si? Ali na poljih teh?
Še pod Triglavom, okrog Karavank?
Ali po plavžih si, ali po rudnikih?
Tu? Preko morja? In ni ti meja?**

**Hotel nekdanj sem, da bi se razširila,
da bi razpela svoj krog čez zemljo –
glej, in zdaj vidim: silna, brezmejna si,
v daljo kot seme razsipaš svoj plod.**

**Boš jih kot lastovke k sebi priklicala?
Kakor golobe prizvala pod krov?
Ali jih tuja bo slava premamila**

OTON ŽUPANČIČ

in jih nikoli več k tebi ne bo?

**Kje, domovina, si? Ali na poljih teh?
Še pod Triglavom, okrog Karavank?
Ali po plavžih si, ali po rudnikih?
Tu? Preko morja? In ni ti meja?**

**Slutim te, čutim te. Sanja poetova
letala dolgo je let nad teboj,
gledala, slušala, plakala, upala,
izpraševala za tvojo skrivnost.**

**Školjka na morskem se dnu razbolela je,
v biser je stisnila svojo vso bol –
srce poeta – kaj v tebi se zbralo je?
Srce poeta – od nje si bolno.**